

classes. The results are implemented in the practice of general secondary education institutions of the city of Lviv. After the experiment was completed, aerobic endurance (21.8%), dexterity and speed (8.8%) increased ($p < 0.001$) in students without special educational needs, which was accompanied by an increase in the level of physical fitness from a satisfactory to a sufficient level; improvement of strength endurance indicators (9.5%) while maintaining indicators in the range of sufficient values. The levels of physical fitness of students with special educational needs increased from satisfactory to sufficient (according to bar indicators 13.3%, $p < 0.0001$), from initial to satisfactory (according to the results of the complex CAMSA exercise (16.4%, $p < 0.001$), and remained at the original (initial) level (according to the result of the beep test, 10.5%, $p = 0.01$). Significant differences between the initial and final indicators of CAMSA results (16.4%, $p < 0.001$), as well as planks ($p < 0.0001$) and beep tests ($p = 0.01$) confirmed the positive impact of the author's physical education program on physical and technical readiness of students. Significant differences in the results of students without special educational needs (in CAMSA $p < 0.001-0.01$ and beep test $p = 0.001$) confirmed the positive impact of the author's physical education program on the physical and technical readiness of students.

Key words: physical fitness, schoolchildren, inclusive classes, children with special educational needs, table tennis.

УДК 378.018.8:159.9-051

Наталія Козак

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ORCID ID 0009-0009-5183-8499

DOI 10.24139/2312-5993/2023.07/393-400

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

У статті розглядається роль інтерактивних технологій у професійній підготовці майбутніх психологів, які сприяють не лише здобуттю знань, а й формуванню соціально-психологічної компетентності – інтегральної особистісної якості, що є необхідною для успішної професійної діяльності та характеризує рівень соціальної зрілості студента. На основі сучасних досліджень визначаються складові соціально-психологічної компетентності, такі як соціальний інтелект, адаптивність та ініціатива у контактах. Виокреслено характеристики компетентності через мотиваційний, когнітивний, поведінковий, ціннісно-смысловий та емоційний аспекти. Особлива увага приділяється соціально-перцептивним здібностям, які включають здатність до адекватного розуміння партнера, емпатії та психологічної проникливості. Автори підкреслюють, що соціально-психологічна компетентність поєднує особистісні, комунікативні, інтелектуальні та емоційні аспекти, вказуючи на необхідність підбору інтерактивних технологій і розробки методик для ефективного дослідження цього феномену в майбутніх психологів.

Соціально-психологічна компетентність майбутніх психологів є комплексом знань, умінь і навичок, необхідних для ефективної взаємодії з

людьми, розуміння соціальних процесів та управління міжособистісними стосунками. Вона включає комунікаційні навички, емоційну інтелігенцію, соціальну чутливість, конфліктологічну компетентність, критичне мислення, а також знання етики та професійних стандартів. Формування цих навичок відбувається через навчання, практичний досвід та взаємодію, що є ключовими у професії психолога. Науковці підкреслюють, що соціально-психологічна компетентність регулює поведінкові прояви особистості та розвивається в єдності внутрішньої психічної й зовнішньої практичної діяльності. Вони визначають цю компетентність як цілісну характеристику індивіда, що впливає на ефективність його взаємодії з соціумом, включаючи знання про суспільство та механізми міжособистісних взаємодій.

Ключові слова: особистість, соціально-психологічна компетентність, майбутні психологи, інтерактивні технології, соціальна зрілість.

Постановка проблеми. Сучасне українське суспільство висуває високі вимоги до професійних якостей фахівців у сфері «людина-людина», зокрема до психологів. Однією з тенденцій розвитку освіти є підвищення якості навчання та відповідальності фахівців. Соціально-психологічна компетентність студентів є ключовою у структурі професійної майстерності майбутніх психологів і необхідною для готовності до роботи в освітній сфері.

Аналіз актуальних досліджень. Психологічні особливості формування особистісних якостей в навчанні досліджували О. Зимня, А. Маркова, Л. Подоляк, Т. Титаренко, які розглядають професійну компетентність як структуровану, виділяючи психологічні та педагогічні знання, вміння, позиції та особистісні властивості. Вони також виокремлюють спеціальний, соціальний, особистісний та індивідуальний види професійної компетенції. Л. Подоляк зазначає, що для становлення професіонала є важливим розвиток особистісної зрілості, яка визначається як вища психологічна інстанція управління поведінкою та самореалізації, включаючи фізіологічні, інтелектуальні, професійні та моральні параметри. Такі аспекти психологічного розвитку особистості як *самоідентичність* (Т. Буюкас), *психологічні проблеми підготовки* (О. Лазаревська), *самоактуалізація та соціально-психологічна адаптація* (Н. Петрова) досліджували сучасні науковці під час навчання студентів у вищому навчальному закладі (Візнюк, Поліщук, 2021; Данилевич, 2020; Лєпіхова, 2006).

Метою статті є обґрунтування інтерактивних технологій соціально-психологічної компетентності в професійній підготовці майбутніх психологів.

Виклад основного матеріалу. *Соціально-психологічна компетентність майбутніх психологів* – це комплекс знань, умінь та навичок, які дозволяють ефективно взаємодіяти з людьми, розуміти соціальні процеси та управляти міжособистісними стосунками, яка включає такі елементи: *комунікаційні навички* (уміння ефективно спілкуватися, слухати та висловлювати свої думки), *емоційна інтелігенція* (здатність розпізнавати, розуміти і регулювати власні емоції), *соціальна чутливість* (розуміння соціальних контекстів, культурних відмінностей і впливу соціальних факторів на поведінку людей), *конфліктологічна компетентність* (навички вирішення конфліктів і управління ними), критичне мислення (здатність аналізувати інформацію, робити обґрунтовані висновки та приймати рішення), *етика та професійні стандарти* (розуміння етичних принципів, які регулюють діяльність психологів). Всі ці навички формуються через навчання, практичний досвід і взаємодію з іншими людьми, що особливо важливо в професії психолога, де соціальні та міжособистісні відносини є основою професійної діяльності (Візнюк, Поліщук, 2021; Лепіхова, 2006).

На думку Л. Орбан-Лембрик, *соціально-психологічна компетентність* є важливою складовою особистості, що регулює її поведінкові прояви. Вона вважає, що розвиток цієї компетентності потрібно розглядати в єдності внутрішньої психічної та зовнішньої практичної діяльності. Компетентність проявляється і розвивається в соціумі, а соціальне середовище визначається інтерактивними, перцептивними та комунікативними можливостями особистості (Данилевич, 2020; Лепіхова, 2006).

За Г. Кошонько, *соціально-психологічна компетентність* – це цілісна характеристика індивіда, що визначає ефективність його взаємодії з соціумом. Вона включає знання про суспільство, механізми міжособистісних взаємодій, адекватні уявлення про соціальні об'єкти та ситуації, навички прогнозування, самоконтролю, впливу на інших і особистісні якості, що формують взаємини (Візнюк, Поліщук, 2021; Лепіхова, 2006).

Інтерактивні методи, за Г. Сиротенком, є посиленою психолого-педагогічною взаємодією, що відбувається через індивідуальність та особистий досвід учасників освітнього процесу. Це процес інтенсивної комунікації між викладачем та студентами, де педагог стає суб'єктом освітньої діяльності студента. Інтерактивна

взаємодія характеризується високою інтенсивністю спілкування, обміну діяльністю, різноманітністю форм та прийомів, а також цілеспрямованою рефлексією учасників. Реалізація інтерактивних методів, що сприяють зміні моделей поведінки, є важливою проблемою сучасної психологічної теорії і практики (Візнюк, Поліщук, 2021; Данилевич, 2020).

Соціально-психологічна компетентність майбутніх психологів є важливою складовою їх професійної підготовки. Інтерактивні технології можуть значно поліпшити цей процес, сприяючи розвитку ключових навичок (табл. 1).

Таблиця 1

Інтерактивні технології професійної підготовки майбутніх психологів

Інтерактивні технології	Характеристика
--------------------------------	-----------------------

1	2
Тренінги та рольові ігри	Використання інтерактивних методів, таких як рольові ігри, дозволяє студентам практикувати комунікаційні навички, розуміти соціальні динаміки і відпрацьовувати навички роботи в команді
Онлайн-платформи для навчання	Використання дистанційних навчальних платформ, які включають інтерактивні елементи (відео, опитування, обговорення), допомагає студентам отримувати знання у зручному форматі і взаємодіяти з викладачами та однокурсниками
Проекти та дослідження	Спільні проекти, де студенти працюють над реальними соціальними проблемами, можуть підвищити їхню соціальну свідомість і допомогти застосовувати теоретичні знання на практиці
Гейміфікація навчання	Використання ігрових елементів у навчанні може зробити процес більш цікавим і мотивуючим, стимулюючи розвиток соціально-психологічних навичок
Віртуальна реальність (VR)	Технології VR можуть надати можливість зануритися у симульовані соціальні ситуації, що дозволяє відпрацьовувати навички спілкування та емоційного реагування

Інтерактивні технології професійної підготовки майбутніх психологів допомагають майбутнім психологам не лише здобувати

знання, а й формувати важливі компетентності, необхідні для успішної професійної діяльності. Саме тому визначаємо *соціально-психологічну компетентність* як інтегральну особистісну якість, яка необхідна для професійної діяльності майбутнього психолога й характеризує рівень розвитку соціальної зрілості студента.

Л. Лепіхова у своїх дослідженнях визначила, що до структури соціально-психологічної компетентності входять такі властивості: соціальний інтелект, адаптивність, особистісна гнучкість, вербальний інтелект, м'яка домінантність, соціальна сміливість, ініціатива у контактах та впевненість у собі (Візнюк, Поліщук, 2021; Лепіхова, 2006).

І. Зимня розрізняє характеристики компетентності за такими аспектами (Данилевич, 2020; Лепіхова, 2006):

1. *Мотиваційний* (здатність до прояву компетентності).
2. *Когнітивний* (знання змісту компетентності).
3. *Поведінковий* (досвід прояву компетентності в різних ситуаціях).
4. *Ціннісно-смісловий* (ставлення до змісту компетентності).
5. *Емоційний* (емоційно-вольова регуляція прояву компетентності).

Ефективне спілкування психолога залежить від розвитку соціально-перцептивних здібностей, зокрема здатності до адекватного розуміння партнера.

Соціально-перцептивні здібності до спілкування, за В. Лабунською, є складним утворенням, що включають різноманітні властивості, які можна розглядати в таких аспектах (Візнюк, Поліщук, 2021; Данилевич, 2020):

1. *Форма поведінки* (здатність адекватно розуміти експресію, оцінювати поведінку (міміку, жести) та взаємини партнерів).
2. *Ідентифікація психологічних характеристик* (уміння використовувати експресію для регуляції відносин у спілкуванні).
3. *Уявлення про впливи* (здатність дивитися на світ очима іншого, розуміти його душевний стан).
4. *Емпатія* (спрямованість на співчуття та адекватне сприймання емоцій інших).
5. *Психологічна проникливість* (швидке усвідомлення ситуації та знаходження рішень, уміння глибоко проникати у психологічний світ інших).

До компонентів психологічної проникливості відносять інтуїцію, спрямованість на розуміння, психологічну інтерпретацію, гнучкість образу та пильність. Також важливими є високий рівень сенситивності і спостережливості.

Таким чином, соціально-психологічна компетентність поєднує особистісні, комунікативні, інтелектуальні, емоційні аспекти та перцептивні здібності. Важливим завданням для дослідження цього феномену в майбутніх психологів є підбір інтерактивних технологій професійної підготовки, методів і розробка методики дослідження. Для вивчення особистості використовується методика «Велика п'ятірка» (адаптована Л. Ф. Бурлачуком та Д. К. Корольовим), яка досліджує універсальні якості, що проявляються в широких класах ситуацій. За міжнародною класифікацією, ці властивості визначають індивідуальний стиль поведінки: екстраверсія, дружелюбність, усвідомленість, емоційна стабільність, інтелектуальна свобода. Завдяки цим якостям випускник-психолог є толерантним до невизначеності й прагне глибокого розуміння проблеми.

При формуванні соціально-психологічної компетентності майбутніх психологів важливо, щоб під час викладання базових курсів у бакалавраті та магістратурі студенти були залучені до професійно-педагогічної діяльності, спрямованої на об'єктивізацію контексту їхньої майбутньої професії. Це досягається через активні та інтерактивні методи викладання, що базуються на принципах діалогізації (рівність позицій учасників), проблематизації (активна самостійно-дослідницька позиція) і персоналізації (визнання унікальності особистості та толерантність у спілкуванні).

Занурення студентів у проблемні ситуації під час лекцій-візуалізацій, онлайн-лекцій і пресконференцій дозволяло їм перейти в позицію суб'єктів, які прагнуть здобути нові знання або вирішити навчально-професійні завдання. Виникнення проблемних запитань, наприклад, під час лекцій на теми «Педагогіка вищої школи» або «Педагогічна психологія», свідчило про активне професійне мислення студентів. Носієм нового знання був викладач або спеціаліст, який організував лекцію так, щоб спонукати студентів ставити запитання. Навчальний матеріал подавався у вигляді важливих для майбутнього психолога проблем.

Залежно від методичного задуму проблемної лекції, діалогічне спілкування викладача зі студентами могло бути як живим, так і

внутрішнім. У випадку внутрішнього діалогу студенти ставили проблемні запитання та фіксували їх для подальшого обговорення на самостійних заняттях або консультаціях. Діалогічне спілкування на лекціях було необхідним для реалізації технології контекстного навчання, що вимагало від викладача: встановлення контакту зі студентами як співрозмовником, визнання права студентів на власну думку, обґрунтування нового знання через логіку та аргументацію, включення різних точок зору та спрямування студентів до самостійних висновків (Данилевич, 2020; Лєпіхова, 2006).

Характеристикою пропедевтичних семінарських занять, що передували проблемним лекціям, було прагнення переконати студентів оволодіти професійно-педагогічним тезаурусом, що поєднує понятійну та термінологічну системи науково-педагогічного знання. Обговорювалися літературні тексти для аналізу причин та механізмів адекватного розуміння їх змісту. Порівнюючи різні погляди авторів, студенти доходили висновку, що професійне знання включає *змістовий* (що описується?), *процесуальний* (як описується?) та *ціннісно-сисловий аспекти* (значення інформації для освіти та професії). На подальших семінарах студенти обговорювали результати самостійної діяльності та вивчали навчальні посібники, дійшовши висновку, що професійне знання має форми знання-опису, знання-розпорядження та знання-пояснення. Емпіричний матеріал згідно такої науки слугує основою для цих видів знань.

Висновок. Узагальнення психологічних досліджень показує, що розвиток соціальної зрілості та соціально-психологічної компетентності є ключовими для професійного становлення майбутнього психолога. Основним завданням сучасної освіти є спрямування психологів на самовдосконалення і самореалізацію. Перспективою подальших досліджень є науково-методичне обґрунтування цілісної системи розвитку соціально-психологічної компетенції та соціально-перцептивних здібностей у процесі підготовки через психологічний тренінг.

ЛІТЕРАТУРА

Візнюк, І. М., Поліщук, А. С. (2021). Формування ІТ-компетентності майбутніх магістрів як психолого-педагогічна проблема. *Психологічні перспективи*, 37, 23-39 (Vizniuk, I. M., Polishchuk, A. S. (2021). Formation of IT competence of future masters as a psychological and pedagogical problem. *Psychological perspectives*, 37, 23-39).

Данилевич, Л. А. (2020). Психологічні особливості соціально-психологічної компетентності майбутніх психологів. *Психологічний журнал*, 3, 4–14 (Danylevych, L. A. (2020). Psychological features of socio-psychological competence of future psychologists. *Psychological journal*, 3, 4–14).

Лепіхова, Л. А. (2006). Соціально-психологічна компетентність у цілеспрямованій поведінці особистості. *Практична психологія та соціальна робота*, 2, 65–69 (Liepikhova, L. A. (2006). Socio-psychological competence in purposeful behavior of the individual. *Practical psychology and social work*, 2, 65–69).

SUMMARY

Kozak Nataliia. Interactive technologies of social and psychological competence of future psychologists' professional training.

The article considers the role of interactive technologies in the professional training of future psychologists, which contribute not only to the acquisition of knowledge, but also to the formation of social and psychological competence — an integral personal quality that is necessary for successful professional activity and characterizes the level of social maturity of a student. On the basis of modern research, the components of social-psychological competence are determined, such as social intelligence, adaptability and initiative in contacts. Characteristics of competence through motivational, cognitive, behavioral, value-semantic and emotional aspects are outlined. Special attention is paid to socio-perceptive abilities, which include the ability to adequately understand the partner, empathy and psychological insight. The authors emphasize that social-psychological competence combines personal, communicative, intellectual and emotional aspects, pointing to the need to select interactive technologies and develop methods for effective research of this phenomenon in future psychologists.

The socio-psychological competence of future psychologists is a set of knowledge, abilities and skills necessary for effective interaction with people, understanding of social processes and management of interpersonal relationships. It includes communication skills, emotional intelligence, social sensitivity, conflict competence, critical thinking, as well as knowledge of ethics and professional standards. The formation of these skills occurs through training, practical experience and interaction, which are key to the profession of a psychologist. Scientists emphasize that socio-psychological competence regulates behavioral manifestations of personality and develops in the unity of internal mental and external practical activity. They define this competence as a holistic characteristic of an individual that affects the effectiveness of his interaction with society, including knowledge about society and mechanisms of interpersonal interactions.

Key words: *personality, social-psychological competence, future psychologists, interactive technologies, social maturity.*